

Kontrole w zakresie wyboru podręczników - informacja MEN

Ministerstwo Edukacji Narodowej zleciło w kwietniu br. kuratorom oświaty przeprowadzenie kontroli doraźnych w związku otrzymanymi sygnałami, z których wynikało, że dyrektorzy niektórych szkół podejmują zobowiązania do korzystania z publikacji danego wydawnictwa w zamian za przekazanie szkole różnego rodzaju sprzętu dydaktycznego. Kontrole doraźne zostały przeprowadzone przez większość kuratorów oświaty w okresie maj-czerwiec br., w dwóch kuratoriach (podlaskie i śląskie) kontrole były prowadzone w marcu br.

Kontrole doraźne zostały przeprowadzone przez większość kuratorów oświaty w okresie maj-czerwiec br., w dwóch kuratoriach (podlaskie i śląskie) kontrole były prowadzone w marcu br. Kontrole polegały m.in. na sprawdzeniu:

1. samodzielności wyboru podręcznika przez nauczyciela, w tym również ewentualnych umów zawartych przez szkołę z wydawcami podręczników szkolnych;
2. przesłanek wyboru podręcznika przez nauczyciela;
3. wyboru podręcznika z wykazu podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego prowadzonego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania;
4. podania przez dyrektora szkoły do publicznej wiadomości, do dnia 15 czerwca, zestawu podręczników, które będą obowiązywać od początku następnego roku szkolnego;
5. działań organizacyjnych podjętych przez dyrektora szkoły umożliwiających obrót używanymi podręcznikami na terenie szkoły.

Łącznie zostało skontrolowanych 935 szkół, w tym 538 szkół podstawowych, 269 gimnazjów, 128 szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki przeprowadzonych kontroli doraźnych przedstawiają się następująco:

1. w nieznaczej części skontrolowanych szkół nie wszystkie podręczniki wymienione w szkolnym zestawie podręczników znajdowały się w wykazie MEN. W takich przypadkach dyrektorom szkół wydano stosowne zalecenia;
2. z deklaracji dyrektorów szkół wynika, że najczęściej wymienianymi przesłankami, którymi kierują się nauczyciele przy wyborze podręczników, są:
 - dostosowanie do możliwości i potrzeb uczniów,
 - zróżnicowany poziom trudności zadań i ćwiczeń umożliwiający indywidualizację pracy z uczniami,
 - różnorodność proponowanych ćwiczeń i zadań dla ucznia,

- załączenie do podręcznika materiałów dydaktycznych w formie elektronicznej (multimedia),
 - dostępność dodatkowych materiałów dla nauczycieli, np. propozycje scenariuszy lekcji, płyty DVD z materiałami filmowymi,
 - spójność podręcznika z wybranym przez nauczyciela programem nauczania,
 - możliwość systematycznego powtarzania materiału przez uczniów i samodzielnej pracy np. dzięki zamieszczonym testom do samokontroli, odpowiedziom do zadań
 - promocja przez wydawnictwo,
 - kryteria materialne (cena);
3. w zdecydowanej większości szkół dyrektorzy podali do publicznej wiadomości, do dnia 15 czerwca, zestaw podręczników, które będą obowiązywać od początku następnego roku szkolnego; w przypadku ogłoszenia zestawu z przekroczeniem ustawowego terminu dyrektorom wydano zalecenia.
4. w zdecydowanej większości skontrolowanych szkół dyrektorzy podjęli działania umożliwiające obrót używanymi podręcznikami. Najczęściej wymienianymi formami obrotu używanymi podręcznikami są kiermasze książek.

Wyniki przeprowadzanych kontroli doraźnych, w części dotyczącej umów zawieranych przez skontrolowane szkoły z wydawcami podręczników wskazują, że na 935 skontrolowanych szkół:

- w 311 szkołach stwierdzono przypadki zawarcia z wydawcami podręczników szkolnych umów użyczenia, darowizny, porozumienia lub innych, których przedmiotem był różnego rodzaju sprzęt elektroniczny, komputerowy, multimedialny – umowy nie zawierały zobowiązań dotyczących wyboru bądź korzystania z określonych podręczników;
- w 102 szkołach stwierdzono przypadki zawarcia umów z wydawcami podręczników szkolnych, w których szkoły zobowiązały się do wyboru bądź korzystania z określonych podręczników.

Nie ulega wątpliwości, że zawieranie umów z wydawcami, w których szkoła zobowiązuje się do wyboru lub korzystania z danego podręcznika przez określony czas może prowadzić do naruszenia przepisów ustawy o systemie oświaty, w szczególności art. 22a ust. 1 tej ustawy, który kompetencje w zakresie wyboru podręcznika daje wyłącznie nauczycielowi. Zatem wszelkie zobowiązania w tym zakresie podejmowane przez szkołę w sposób naruszający autonomię nauczyciela w wyborze podręcznika, w szczególności w zamian za oferowany przez wydawców różnego rodzaju sprzęt elektroniczny, są sprzeczne z prawem.

W związku z powyższym Minister Edukacji Narodowej zwrócił się do wszystkich kuratorów oświaty, o skorzystanie uprawnienia wynikającego z art. 34 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, tj. wydanie w drodze decyzji, polecenia usunięcia uchybień.

Należy podkreślić, że również w przypadku pierwszej kategorii ww. umów, w których nie ma mowy o zobowiązaniach szkoły dotyczących wyboru i korzystania z konkretnych podręczników, Ministerstwo Edukacji Narodowej stoi na stanowisku, że zawieranie przez dyrektorów szkół tego typu umów może nasuwać wątpliwości co do rzeczywistych przesłanek wyboru podręczników przez nauczycieli. Ministerstwo Edukacji Narodowej stanowczo podkreśla, iż wybór podręcznika nie może być uzależniony od otrzymania jakichkolwiek dóbr materialnych oferowanych przez wydawnictwa. Tego typu praktyki są niezgodne z prawem. Przy wyborze podręcznika nauczyciel musi kierować się wyłącznie przesłankami dydaktycznymi oraz potrzebami i możliwościami uczniów, którzy będą z tego podręcznika korzystać

Ponieważ zgodnie z art. 34a ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty prawidłowość pozyskiwania i gospodarowania przez szkołę mieniem otrzymanym w drodze różnego rodzaju umów (np. darowizny) podlega kontroli organu prowadzącego szkołę (w przypadku szkoły samorządowej - wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starosty powiatu lub marszałka województwa), który sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, w wyniku przeprowadzonych kontroli doraźnych, w zależności od ustaleń kontroli, kuratorzy oświaty:

- a. wystąpili do organów prowadzących szkoły o zbadanie sprawy, zgodnie z kompetencjami wynikającymi z art. 34a ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty;
- b. wydali zalecenia dyrektorom szkół dotyczące niepodejmowania działań i zobowiązań, które ograniczają prawo nauczycieli do wyboru podręcznika.

W związku z kompetencjami organów prowadzących szkoły w tym zakresie, Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróci się do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego prowadzących szkoły o zbadanie prawidłowości otrzymanych przez szkoły darowizn oraz podjęcie stosownych działań zmierzających do wyeliminowania stwierdzonych w tym zakresie nieprawidłowości.

Działania podejmowane przez Ministra Edukacji Narodowej oraz kuratorów oświaty, przyczyniły się niewątpliwie do podniesienia świadomości prawnej dyrektorów szkół i nauczycieli, jak również organów prowadzących szkoły, jeżeli chodzi o konsekwencje podejmowania różnego rodzaju zobowiązań związanych z wyborem podręczników.

Działania te będą kontynuowane, dlatego też kuratorzy oświaty zostali zobowiązani do dalszego prowadzenia działań, które przyczynią się do podniesienia świadomości prawnej dyrektorów szkół i nauczycieli, jak również organów prowadzących szkoły jeżeli chodzi o:

1. wybór podręczników przez nauczycieli,
2. konsekwencje podejmowania różnego rodzaju zobowiązań związanych z wyborem podręczników.

Ponadto, wybór podręczników przez nauczycieli i działania organizacyjne dyrektora szkoły umożliwiające obrót używanymi podręcznikami na terenie szkoły są na tyle istotne, że problematyka ta stała się jednym z tematów kontroli planowych ujętym w ustalonych przez Ministra Edukacji Narodowej na rok szkolny 2013/2014 podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa